

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון שלה
ערש"ק פרשת נצבים וילך ה'תשע"א

בענין מקומו של הס"ת בארון

מצות הקהל בדוגמת מעמד הר סיני

בענין קיום מצות כתיבת ס"ת בזה"ז

גודל הזכות בחינוך ילדי ישראל

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נצבים-וילך, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שלה), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[עי"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President st.

Brooklyn, NY 11213

oh@chasidus.net

718-534-8673

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 60840

טלפון: 03-738-3734

הפצה: 03-960-4832

נדפס באדיבות

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237

718-628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

לקוח את ספר התורה הזה וגו':

בענין מקום הנחתו בארון

מביא את שני הפירושים ברש"י, אם הספר היה בתוך הארון או מבחוץ, ויבאר אשר בדרך הפשט שני הפי' שקולין הם, ויבאר ע"פ פנימיות העניינים המעלה בפי' הא'

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 196 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

"ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו: את זה ברור לך":

במהות ענין הבחירה החפשית

ב' דרגות בבחירת ישראל בקב"ה / בבחירה שלמעלה מטעם ודעת אין מקום לשום דבר חוץ מן האלוקות / ב' דרגות בבחירה שע"פ טעם ודעת / ב' דרגות בבחירת הקב"ה בישראל / "ובחרת בחיים"

(ע"פ לקו"ש חי"ט עמ' 279 ואילך)

יז. פנינים.....

דרוש ואגדה

יט. חידושי סוגיות.....

קיום מצות כתיבת ס"ת לכל אחד בזה"ז

יפלפל בשיטות הפוסקים גבי החיוב בזה"ז אם צריך לכתוב כל אחד ס"ת, ויקשה אמאי לא מצינו שיקיימוהו בזה"ז / יחדש דס"ת של הציבור יוצא בו כל אחד כגדרי אתרוג השייך אל הקהל הנמצא בפוסקים / יקשה דאינו כבאתרוג כיון שכאן צ"ל גם מעשה הכתיבה ע"י כל אחד / יבאר שזהו מגדר תנאי ב"ד, ובה יישב מה שנשתנה גדר הדין בזה"ז

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 207 ואילך)

כב. תורת חיים.....

מכתבי קודש אודות גודל המעלה בחינוך תינוקות של בית רבן, ועל גודל הזהירות שצריך להיות בזה

כד. דרכי החסידות.....

מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש נ"ע ובו התעוררות לקבוע עתים וזמנים מיוחדים ללימוד תורת החסידות

"לקוח את ספר התורה הזה" וגו' בענין מקום הנחתו בארון

מביא את שני הפירושים ברש"י, אם הספר היה בתוך הארון או מבחוץ, ויבאר אשר בדרך הפשט שני הפי' שקולין הם, ויבאר ע"פ פנימיות הענינים המעלה בפי' הא'

בפרשתנו מצווה משה אל הלויים: "לקוח את ספר התורה הזה, ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלקיכם וגו'" (לא, כו).

ובפירוש רש"י:

"מצד ארון ברית ה' – נחלקו בו חכמי ישראל בבבא בתרא: יש מהם אומרים, דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח; ויש אומרים, מצד הלוחות היה מונח, בתוך הארון".

והנה ידוע, שרש"י בפירושו עה"ת לא בא "אלא לפשוטו של מקרא" (כמו שכתב בפירושו לבראשית ג, ח) – ומעתה צ"ע:

הפירוש הפשוט של התיבות "מצד ארון" הוא – לא בתוך הארון, אלא בצידו; וכפי שרש"י עצמו מפרש בתחילה: "דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח" (הספר תורה).

מדוע איפוא לא הסתפק רש"י בפירוש פשוט זה, והוצרך להביא פירוש נוסף – שלכאורה אינו מתאים ל"פשוטו של מקרא" – שספר התורה היה מונח "בתוך הארון" ("מצד הלוחות")!?

ב. וכד דייקת בלשון רש"י – הקושיא גדולה עוד יותר:

הנה רש"י מקדים כאן הקדמה מיוחדת (שאינה רגילה בפירושו): "נחלקו בו חכמי ישראל".

ונתבאר במק"א (ראה לקוטי שיחות חט"ז ע' 394. חט"ז ע' 249 בסופו), שבהקדמה זו (וכיו"ב) כוונת רש"י היא להשמיענו ששני הפירושים שקולים הם, ואין אחד מהם עדיף על חברו.

פירוש:

בדרך כלל, כאשר רש"י מביא שני פירושים (או יותר) באותו ענין, הרי זה משום שבכל אחד מהם יש קושי מסויים, ולכן אין רש"י מסתפק באחד מהם אלא צריך להביא את שניהם – כי בכל פירוש יש קושי שאין בחבירו.

אמנם אף שכל פירוש בפני עצמו אינו חד וחלק (שלכן יש צורך להביא גם את חבירו), הרי יש הבדל ביניהם – לפי סדרם:

הפירוש הראשון שמביא רש"י – הוא הפירוש העיקרי, הקרוב ביותר לפשוטו של מקרא (והקושי בו אינו גדול כל כך), ולכן מקדימו רש"י להיות הראשון; ואילו הפירוש השני – יותר מוקשה ופחות מיושב בפשט (והפירוש השלישי – עוד יותר מוקשה).

ובכן, כל זה הוא בדרך כלל; אמנם כאשר רוצה רש"י להביא שני פירושים שווים במעלתם (כי הקושי שבכל אחד מהם שווה) – איך יעשה? הרי אי אפשר לכתוב שניהם ביחד!

במקרים כאלו, מקדים רש"י ואומר (עוד לפני שהוא מביא את הפירושים עצמם) – "נחלקו בו (חכמי ישראל)", להדגיש שיש לפנינו מחלוקת שקולה (כי שתי השיטות שוות במעלתן וכו'); וזה שרש"י מביא פירוש אחד לפני חברו – הרי זה רק משום שאין אפשרות לכתוב את שני הפירושים ביחד.

ומעתה מתחזקת הקושיא בעניננו:

לכאורה, גם אם מטעם מסויים ראה רש"י להביא גם את הפירוש השני (שהס"ת היה "בתוך הארון"), היה לו לכל הפחות להדגיש שהפירוש הראשון יותר מיושב ב"פשוטו של מקרא";

ואיך יתכן כי בפועל רש"י מקדים לשני הפירושים ש"נחלקו בו (חכמי ישראל)", היינו, שהוא מחשיב את שני הפירושים כמחלוקת שקולה – בשעה שפשט הכתוב משמע להדיא כהפירוש הראשון!?

[והרי אפילו בגמ' בבא-בתרא (יד, א-ב - שרש"י מציין לשם), מבואר כי לשון הכתוב כאן משמעו דוקא כהפירוש הראשון – שהספר תורה היה בצד הארון מבחוץ ("מצד הוא מונח ולא בתוכו"); והשיטה הלומדת שהספר תורה היה בתוך הארון – מבוססת בעיקר על לשון הכתוב במקום אחר.

לקראת שבת

ז

וא"כ, איך יתכן שרש"י יביא שיטה זו בתור "פשוטו של מקרא" כאן (מבלי להזכיר שום כתובים אחרים), ואף ישווה בינה לבין השיטה הראשונה?!]

ג. והביאור:

אמנם שיטה זו – שהס"ת היה מונח בתוך הארון – יש בה קושי, כיון שלפיה צריך לפרש את המלים "מצד ארון" שהכוונה היא "מצד לוחות"; אך אעפ"כ הביא רש"י שיטה זו בפירושו הפשוט, כיון שלאידך גיסא, גם בשיטה הראשונה, שהיה דף בולט מצד הארון ועליו היה הספר תורה – יש קושי גדול:

בפרשת תרומה (כה, י ואילך) מצווה הכתוב על עשיית הארון, ובפרשת ויקהל (לו, א ואילך) מספר הכתוב כיצד נעשה הארון בפועל – ונזכרים שם כל פרטי הארון, ואילו "דף" הבולט מצד הארון לא מוזכר שם כלל!

ואמנם צריך לומר, שכאשר אמר הקב"ה להניח את ספר התורה לצד הארון, אז הוסיף משה ועשה דף שיבולט מהארון; אבל סוף סוף מדובר בדוחק גדול, לחדש שבשנת הארבעים הוסיפו דף לארון, לאחר שבמשך קרוב לארבעים שנה היה ללא דף זה.

לכן הביא רש"י את שתי השיטות, כי בכל אחת מהן יש קושי גדול: בשיטה הראשונה יש דוחק, כי לפיה צריך לחדש שבשנת הארבעים הוסיפו לפתע לארון "דף" – שלא שמענו עליו מעולם (קודם לכן); ואילו בשיטה השנייה יש דוחק, כי התיבות "מצד ארון" משמעם שהס"ת היה מחוץ לארון ולא שהיה בתוכו.

ד. ומעתה מובן למה הקדים רש"י "נחלקו בו (חכמי ישראל)", להדגיש ששני הפירושים שקולים הם – כי בכל אחד מהם יש קושי גדול, ולכן אין אחד מהם עדיף על חברו; וזה שהוא מקדים להביא את השיטה ש"דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח", הוא פשוט – משום שאי אפשר לכתוב את שתי השיטות בבת אחת.

אמנם בפנימיות הענינים יש לומר, שכיון וכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק כו', הרי זה שבפועל הקדים רש"י את השיטה שהס"ת היה מחוץ לארון – הוא משום שאכן יש לפירוש זה קדימה במעלה.

ויובן בהקדים השאלה: כיון ששני הפירושים שקולים הם, ובכל אחד מהם יש קושי גדול – כנ"ל בארוכה – למה יש התופסים כפירוש הראשון ויש החולקים ותופסים דוקא כפירוש השני? מאי אולמיה האי דוחקא מהאי דוחקא?

וצריך לומר, שאף שמצד דרך הפשט שני הפירושים שקולים, הרי כל פירוש שייך לדרך אחרת

בדרכי החכמה – וכדיוק לשון רש"י: "נחלקו בו חכמי ישראל" (ראה גם לקוטי שיחות חט"ז וחי"ז הנ"ל), וכדלקמן.

ה. ביאור הענין:

בלוחות הברית היו כל הענינים של התורה באופן כללי (וכדברי רש"י בפ' משפטים כד, יב: "כל תרי"ג מצוות בכלל עשרת הדברות הן"), ובספר התורה באים הענינים בפרטיות. והיות שכאשר דבר בא בפרטים הרי אורו מתחלק ומצטמצם, לכן יש את הצייווי לשים את ספר התורה "מצד ארון ברית ה'" – כדי לקשר את הפרטים שבס"ת עם ה"כלל" שבלוחות.

ובזה היא הפלוגתא בין "חכמי ישראל" – שהם רבי מאיר ורבי יהודה – עד כמה צריכים הפרטים להיות קשורים עם ה"כלל":

רבי מאיר סובר, שפרטי השכל שהרב משפיע להתלמיד, אף שהרב אינו יכול להשפיע להתלמיד את נקודת השכל כפי שהיא מאירה אצלו והוא מוכרח לחלקה בפרטים, הרי סו"ס הפרטים צריכים להיות באותו מקום ומדרגה של נקודת השכל; כי אם יצאו הפרטים מן הנקודה – הרי יאבדו את תוקף וריבוי האור.

ולכן סובר רבי מאיר, שהפרטים שבס"ת צריכים להיות בתוך הארון – באותו מקום שבו נמצא ה"כלל" שבהלוחות;

אך רבי יהודה חולק על כך, ולדעתו כדי שהתלמיד ישיג את השכל, צריכה השפעת השכל לצאת ממקום ומדרגת הנקודה. אלא שההשפעה צריכה להיות באופן שגם לאחר שהפרטים יוצאים מהנקודה – יהיה נרגש בהם שאין הם ענין לעצמם, אלא נובעים מתוך הנקודה.

ולכן סובר רבי יהודה שהס"ת היה מחוץ לארון – והיה קשור להלוחות שבארון רק על ידי דף הבולט מן הארון.

ומעתה יובן גם למה הקדים רש"י את דעת רבי יהודה (אף שבגמרא בבא בתרא שם שנויה דעת רבי מאיר לפני דעת רבי יהודה) – כי דרך זו של רבי יהודה, שהפרטים יוצאים ממקום הנקודה, יותר קרובה ושייכת לרבים; ואילו דרכו של רבי מאיר, שהפרטים יהיו באותו מקום ומדרגה של ה"כלל", אינה דרך סלולה לרבים אלא מתאימה היא רק ליחידי סגולה (וכמאמר הגמרא (עירובין יג, ב. נג, א) על רבי מאיר שמרוב מעלתו כו' הרי "לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו"), ולכן הביאה רש"י כפירוש שני ואחרון, לרמוז שאינה שייכת כ"כ לתפיסה והשגה כו'.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מצות הקהל מעין מעמד הר סיני

מקץ שבע שנים גו' בכוא כל ישראל
גו' הקהל את העם גו'.
(לא, י ואילך)

יש לעיין מה טעם המתין הכתוב עם ציווי
מצות הקהל עד לסיום התורה, דאף שלא
נתחייבו במצוה זו עד לכניסתם לארץ, הרי
כו"כ מצוות נצטוו בני ישראל שקיומן הוא
רק בארץ ישראל, ונאמרו בכתוב לפני זה?

ויש לבאר זה, ע"פ מ"ש הרמב"ם בנוגע
למצוות הקהל (הל' חגיגה פ"ג ה"ו): "חייבין
להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע. . . כיום
שניתנה בו בסיני. . . ויראה עצמו כאילו נצטוה
בה ומפי הגבורה שומעה". ונמצא דכשהמלך
קורא בתורה ה"ז ע"ד מעמד הר סיני.

ועפ"ז מובן, דשאני מצוות הקהל משאר
מצוות התלויות בארץ: שאר המצוות, זה
שתלויות בארץ הוי רק תנאי במקום וזמן
חיובן, שאין חייבים בהן עד שיכנסו לארץ.
משא"כ מצות הקהל, כניסתם לארץ היא
היא הגורמת והמחייבת מצוה זו.

דגדר מצוות הקהל הוא שכאשר יעברו
בני ישראל מהמקום בו קבלו את התורה
– המדבר, למקום שונה בתכלית – ארץ
ישראל, וכן יעברו מנשיאות משה – מקבל
התורה, לנשיאות יהושע, צריך להיות
אצלם מזמן לזמן מעין מעמד הר סיני,
לחזקם ולזרזם במצוות התורה.

ועפ"ז, מובן בפשטות הטעם לכך
שמצוה זו נאמרה בסמיכות ליציאתם
מן המדבר ומנשיאות משה, ולא כשאר
המצוות התלויות בארץ.

(יעיין לקו"ש חל"ד עמ' 187 ואילך)

הברכה כהקדמה לתשובה נעלית

והי' כי יבואו עליך גו' הברכה
והקללה גו' ושבת עד ה' אלוקיך גו' בכל
לבבך ובכל נפשך.
(ה, א-ב)

בש"ך על התורה הק': "יש לשאול. . .
בשלמא אם יבוא עליו קללה ישיב אל לבו
כשיראה קללה באה עליו, אבל אם יראה
ברכה איך ישיב אל לבו" (וכן הק' באוה"ח
הק').

ויש לומר הביאור בזה:

מהמשך הכתובים משמע דהרגש הצער
מ"הקללה", מעורר את החוטא לשוב
בתשובה נעלית החודרת לפנימיות לבו
ונפשו – "בכל לבבך ובכל נפשך". ומובן
בפשטות שלעורר תשובה נעלית כזו – צריך
גם רגש הצער להיות באופן המכאיב יותר
מכפי הרגיל.

ועפ"ז מובן מדוע הקללה מגיעה דווקא
אחרי הברכה, כי מטבע האדם שכשדבר
מצער מגיע אחרי שקדמו דבר טוב הרי זה
מצער ומכאיב הרבה יותר מאילו לא קדמו
הטוב. וכמו עשיר שנתהפך עליו הגלגל
ונעשה עני, הרי צערו גדול פי כמה ממני
שהי' עני כל חייו.

ועפ"ז דווקא כאשר "הקללה" מגיעה
אחרי "הברכה" בכוחה לעורר את אדם
לתשובה נעלית – "בכל לבבך ובכל נפשך".

(ע"פ לקו"ש ח"ד עמ' 118 ואילך)

"ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו: את זה ברור לך" במהות ענין הבחירה החפשית

ב' דרגות בבחירת ישראל בקב"ה / בבחירה שלמעלה מטעם ודעת אין מקום לשום דבר חוץ מן האלוקות / ב' דרגות בבחירה שע"פ טעם ודעת / ב' דרגות בבחירת הקב"ה בישראל / "ובחרת בחיים"

בסיום פרשתנו¹: "החיים והטוב נתתי לפניך גו' ובחרת בחיים למען תחי' אתה זרעך". וברש"י ד"ה "ובחרת בחיים": "אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר² ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך".

והנה ידוע שבפרש"י על התורה רמוזים סודות רבים, ועד שאמרו שהוא יינה של תורה. וע"כ יל"ע בכו"כ פרטים בפרש"י בענין הבחירה החפשית:

כד דייקת, תשכח אשר ברש"י זה יש שינוי לשון מרישא לסיפא, דבתחילה כתב "בחר לך חלק יפה... את זה ברור לך" ואח"כ כתב "הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך". דבריש דבריו נקט

(1) ל, יט.

(2) תהילים טז, ה.

לקראת שבת

יא

ל' "חלק" ובסוף נקט ל' "גורל"; ועוד שאצל ל' "חלק" נקט "ברור לך" ואצל ל' "גורל" נקט "קח לך". ומכאן נראה אשר רש"י רומז לב' עניינים נפרדים: ענין א' המכונה "חלק", וענין אחר המכונה "גורל".

הענין יובן ע"פ הקדמה שישנם ב' מיני בחירה בתורה-ובמצוות:

א) בחירה ע"פ טעם ודעת. והיינו, כשהאדם מתבונן בשכלו במעלת התורה והמצוה על ההבל שבעולם, ואזי הוא בוחר בחיים. ב) בחירה למעלה מטעם ודעת. שיהודי בוחר בקב"ה ובטוב בלי שום חשבון וטעם כלל.

והן הנה ב' הלשונות בפרש"י:

א. "בחר לך חלק יפה . . את זה ברור לך" – קאי על הבחירה שע"פ טעם ודעת, אשר ידוע בענין "אשרינו מה טוב חלקנו" ש"חלקנו" קאי על העבודה בטעם ודעת³;

ובחירה זו היא באופן ד"ברור לך": ישנם שני דרכים ו"חלקים", לכל אחד מהם מעלה לגבי זולתו (שאחרת אין שייכת עניין של ברירה) – ובוררים ע"פ הטעם והדעת חלק אחד מרעהו.

ב. "גורל הטוב . . את זה קח לך" – קאי על הבחירה שלמעלה מטו"ד. אשר ידוע ומובן בשכל ש"גורל" הוא למעלה מן השכל וההבנה, שהאדם משליך את שכלו שיחליט כפי הוראת הגורל;

ועל בחירה זו אומרים: "קח לך". אין מה לברור אחד מרעהו, כיון שלענין השני אין שום תפיסת מקום כלל – ויש אך ורק "לקחת" את הגורל הטוב.

ביאור הדברים:

בחסידות⁴ מבואר בטעם זה ש"דרך רשעים צלחה" ובכלל בטעם הא דהשפעה הנשפעה לקליפה והסט"א היא בריבוי גדול, ואילו ההשפעה לקדושה היא באופן מצומצם. דההשפעה לקליפות היא בדרך "מקיף", כמאן דשדי לשונא אחר כתפיו שלא ברצונו, וע"כ ה"ז בריבוי ובלי חשבון (דבאם יעשו ע"פ חשבון – הרי שבדין אינם יכולים לקבל מאומה). וכמשל הכלבים האוכלים השיריים מהסעודה, שמקבלים בריבוי יותר מהמוזמנים שעל השולחן.

ואמנם, מצד הקדושה ההשפעה היא ע"פ דין וחשבון, כיון שהיא השפעה פנימית המגיע להם בדין, ע"כ כל דבר הוא מחושב בתכלית.

3) ראה סוד"ה אשרנו תרצ"ו (נדפס גם בסה"מ קונטרסים ח"ב). וראה סוד"ה אשרנו ה'ש"ת. ועוד.

4) תורה-אור ריש פר' בשלח. ובכ"מ.

לקראת שבת

וזוהי המעלה הגדולה בישראל, שהם מוותרים על השפע הרב שנשפע בקליפה ובסט"א, ובוחרים בהשפעה המצומצמת שמצד הקדושה.

ומדוע באמת בוחרים ישראל בקדושה, הנה בזה יש ב' ביאורים:

א. כיון שריבוי ההשפעה לרשעים הוא רק לפי שעה, ואח"כ הוא ייפסק ויתגלה איך הם מוות ממש; ולאידך ההשפעה לצדיקים תהיה בריבוי עצום. וכמאמר רבי עקיבא⁵: אם לעוברי רצונו כך – לעושי רצונו על אחת כו"כ;

בחירה זו ה"ה בחירה ע"פ טעם ודעת. שעושה חשבון ששוה יותר לקבל מעט מן הקדושה עכשיו – כיון שלעת"ל יהיה העיקר בקדושה. וזהו שמרמז רש"י ב"חלק היפה . . ברור לך".

ב. כיון שההשפעה המצומצמת היא מצד הקדושה, והיא פנימיות רצון העליון – ולא כמו ההשפעה לקליפה שהיא "כמאן דשדי בתר כתפוי". ההשפעה לקדושה היא "באור פני מלך חיים", ולכן אף שהיא מצומצמת ה"ה עדיפה וחביבה מכל הריבוי שנשפע לקליפה –

בחירה זו אינה ע"פ חשבון, והיא למעלה מטעם ודעת. זה שיהודי בוחר ומבכר קדושה ואלוקות לא בגלל תועלת שתהי' לו ע"ז, אלא מפני שכ"ה האמת, ה"ז מצד ה"גורל" שבנשמה; וע"כ לא שייכא ב' לשון ברירה, דבעניו אין לרע שום תפיסת מקום, ועל-כן אמר "גורל הטוב . . קח לך", שיקח ויביא את הדרגה הנפלאה הזו אליו בפנימיות, שיתנהג על פיה בכל אורחות חייו במעשה, כדיבור ובמחשבה.

ובאמת בכתוב נאמר בפירושו: "החיים והמות נתתי לפניך גו' ובחרת בחיים גו'" – והיינו לכאורה הדרגה הא' ד"ברור לך". ואף שרש"י מוסיף את הדרגה ד"קח לך" אי"ז שזהו הפירוש הפשוט בכתוב, ורק שרש"י אומר שבכתוב נרמזה דרגה נוספת של "קח לך". וא"כ בפסוק דידן הדרגה שע"פ טעם ודעת היא העיקר.

ביאור הדברים, יובן בהקדמה דבענין הבחירה החפשית (המבואר בפסוק זה) ישנם שני עניינים:

א. שורש הענין המביא את היהודי לבחור באלוקות, ה"ז מפני שעצם הנשמה שלו היא חד עם הקב"ה.

(5) נדרים נ, סע"ב. מכות בסופה.

(6) תניא פכ"ב.

(7) ומדויק בל' רש"י שכתב "ועל זה נאמר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי – הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך", והיינו שפירש זה על פסוק אחר, והקדים "ועל זה נאמר" דכביכול גם ענין זה רמוז כאן ושם הוא בהרחבה. אבל בוודאי שהפירוש הפשוט בפסוק דידן הוא כבתחילת פרש"י "כאדם האומר לבנו . . ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך".

לקראת שבת

יג

משמעות הענין דחפשויות הבחירה בדרגא זו (שבה לכאורה לא שייך לומר שהנשמה תבחר במשהו אחר חוץ מאלוקות, ומהו "בחירה חופשית" בזה) – שהבחירה וההתקשרות של יהודי בקב"ה אינו מצד הכרח (טעם ומעלה) שיש באלוקות, אלא הבחירה היא "חופשית", אך ורק מצד עצמה של הנשמה ולא משום טעם אחר.

דאם הבחירה היא מטעמים אחרים, אזי (א) ההתקשרות היא בהגבלה (מוגבלת בטעם שבגללה החליט להתקשר בקב"ה); ו(ב) אין זה בחירה חופשית באמת, כיון שכביכול הטעם והמעלה שבאלוקות מכריחים אותו לבחור.

וא"כ בדרגא זו הבחירה היא אך ורק מצד עצם הנשמה, שכך החליטה מצד עצמה לבחור בקב"ה. ומשום כן, כלפי הנשמה בדרגא זו – כל דבר אחר כאילו אינו במציאות כלל.

ב. איך שדרגא נפלאה זו באה בגילוי בשכל האדם. דאימתי מתגלה וניכר הרצון הפנימי של היהודי באלוקות – רק כאשר בפועל עומדים לנגדו ב' דרכים, אחת של "חיים" ואחת של "מוות", והוא מקיים "ובחרת בחיים", אזי נודע ומתגלה שייכותו ל"חיים" ולטוב.

וענין זה שייך דוקא בשכל האדם שיכול למצוא מעלות בב' הדרכים, ועם זאת לברור לו את החלק היפה – "ובחרת בחיים".

משום כן כתב בפסוק בפירוש את ענין הבחירה הבא מצד השכל, "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע". אבל ברש"י, יינה של תורה, הביא גם בעומק יותר את השורש לענין הבחירה שהוא מצד ה"גורל" שבנשמה הבוחר באלוקות באופן של "קח לך" – שאין שום דבר חוץ מן האלוקות.

פרשת ניצבים קוראים לעולם קודם ראש-השנה⁸, וזהו הרמז בסוף הפרשה (ד"הכל הולך אחר החיתום⁹) לעניינו של ר"ה:

עבודת היום דר"ה היא הבקשה מהקב"ה שיבחר בישראל, וכמו שאומרים ומבקשים קודם תקיעות "יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה"¹⁰ – שבבחירה ישנם ב' עניינים (ע"ד הנ"ל):

שורש הבחירה בהא דהקב"ה בעצמותו בוחר בנשמות ישראל לא משום טעם, אלא ש"להחליפם

8 לקוטי-תורה ריש פרשתנו. ע"פ תוד"ה קללות מגילה לא, ב. טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד.

9 ברכות יב, א.

10 תהלים מז, ה.

לקראת שבת

באומה אחרת איני יכול¹¹ – "ישראל ומלכא בלחודוהי"¹² ואין שום מקום לאחרים ח"ו.
 וגילוי הבחירה למטה, הוא באופן ד"והייתם לי סגולה מכל העמים גו"¹³ – שיש "אחרים עמכם"
 ובכל זאת "הם בעיני ולפני לכלום" ובמילא "חיבתכם ניכרת".
 ועי"ז שישראל מגלים בעצמם איך שהם "בחרו בהקב"ה להיות להם לאלוקים"¹⁴ ה"ז מעורר
 ומגלה איך ש"והקב"ה בחר בהם להיות לו לעם סגולה" למטה מעשרה טפחים בטוב הנראה והנגלה.

(11) פתיחתא דרות רבה ג. וראה פסחים פז, סע"א ואילך. ועוד.

(12) ראה זח"ג לב, א.

(13) יתרו יט, ה. וברש"י. ועיין תניא פמ"ט.

(14) לשון המדרש – במדב"ר פי"ד, י. נתבאר בד"ה ביום עשתי עשר יום תשל"א.

פנינים

דרוש ואגדה

רועי ישראל לא יפרדו מעל צאן מרעיתם

הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם
ושוטריכם.

(לא, כח)

בפירושו על הפסוק כותב רש"י: "ולא תקעו אותו היום כחצוצרות להקהיל את הקהל... לקיים מה שנאמר ואין שלטון ביום המות".

ויש לפרש זה ע"ד החסידות:

ידוע מ"ש בסה"ק (ראה תניא אגה"ק סי' זן וביאורו. סי' כח. וב"מ) ד"ב העלות ה' רוחו [של צדיק] ונשמתו אליו יאסוף... יעלה בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות, ותמוה איך זה מתאים עם מ"ש "אין שלטון ביום המות" דמשמעו שנעשה ירידה בנשמת הצדיק?

וי"ל בזה, דפירוש הכתוב הוא למעליותא, דכשארם שולט על משהו, סימן הוא ששייך הוא לדבר עד שביכולתו לשלוט עליו, משא"כ ביום פטירת הצדיק, מכיון שנתעלה בעילוי אחר עילוי, אין לו שייכות לעניני עוה"ז, ובמילא "אין שלטון ביום המוות".

לפ"ז הוה אמינא דביום פטירת משה שנתעלה כ"כ עד שאין שייך לומר שיש לו "שליטה" על ישראל, נפסק הקשר ר"ל בינו לצאן מרעיתו.

ומלמדנו הכתוב, שאף ביום פטירת משה, אמר "הקהילו אלי", שביקש בעצמו להקהיל את כל בני ישראל, כי בכל מצב ובאיזה דרגא שנמצא בו משה עדיין קשור ומאוחד הוא עם צאן מרעיתו. וכלשון רש"י (חקת כא, כא) "משה הוא ישראל וישראל הוא משה".

(ע"פ לקו"ש חכ"ד עמ' 220 ואילך)

"לחטוב" את ה"עצות"

מחוטב עציך עד שואב מימך

מלמד שבאו כנענים להתגיייר בימי משה כו'
ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים
(כט, י. רש"י)

ידוע פתגם רבינו הזקן (הובא בקובץ "היום יום" ע' פט), ד"עציך" הוא מלשון עצה, ומלמדנו הכתוב שצריך "לחטוב" ולהסיח את ה"עצות" – רבות מחשבות בלב איש; ו"מימך" רומז על ה"מים המצמיחים כל מיני תענוג" (תניא פ"א), ועל האדם להיות "שואב מימך" – "לשאוב" מתוכו ולבטל את התאוות לעניני גשמיות.

וי"ל שרש"י בפירושו כאן מרמז פרט נוסף בהוראה זו.

דשמת תאמר: תינח בשעה שעוסק האדם בתורה ובתפילה, אז ודאי שצריך להכניס ראשו ורובו בעניני הקדושה שעוסק בהם, ופשיטא שאסור שיתערבו ח"ו מחשבות אחרות ותאוות הגוף;

אבל בשעה שעוסק בעניני "מסחר", שבכלל זה אכילה ושתי' וכל עניני הגוף, מאן יימר שגם אז צריך לעקור את התאוות מלבו ולהסיח את ה"רבות מחשבות בלב איש", דלכאורה עניני הרשות נתונים לדעתו ותענוגו של האדם?

ועל כך מלמדנו רש"י, ש"באו כנענים" – "כנען" מל' סוחר (הושע יב, ח ועוד), ובכל זאת "נתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים", שגם בשעה שהוא "כנעני" ועוסק ב"מסחר" ובעניני הרשות שלו, צריך "לחטוב" מדעתו את ה"רבות מחשבות", ו"לשאוב" ולהוציא את התאוות מלבו.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 117)

חידושי סוגיות

קיום מצות כתיבת ס"ת לכל אחד בזה"ז

יפלפל בשיטות הפוסקים גבי החיוב בזה"ז אם צריך לכתוב כל אחד ס"ת, ויקשה אמאי לא מצינו שיקיימוהו בזה"ז / יחדש דס"ת של הציבור יוצא בו כל אחד כגדרי אתרוג השייך אל הקהל הנמצא בפוסקים / יקשה דאינו כבאתרוג כיון שכאן צ"ל גם מעשה הכתיבה ע"י כל אחד / יבאר שזהו מגדר תנאי בי"ד, ובזה יישב מה שנשתנה גדר הדין בזה"ז

שיכתוב לעצמו משאר ספרים ולא בכתיבת ספר תורה, וכן הסיק הש"ך להדיא (יו"ד סי' ער סק"ה) דבזמן הזה המצוה היא דוקא באלו ולא בס"ת.

ויש לעיין, מאי טעמא נשתנה גדר המצוה בזה"ז. ועוד צריך ביאור, כיון שבזה"ז אין החיוב בס"ת אלא בשאר ספרים – שוב מהו שראה הרא"ש להדגיש דהאידינא כותבין ס"ת ומניחין לקרות בו ברבים.

והנה, בכוכ פוסקים (בי, ב"ח וט"ז ליו"ד שם) מפורש דלא כדברי הש"ך, וס"ל דודאי לא נתכוין הרא"ש שנפקע החיוב דכתיבת ספר תורה, אלא רק שהאידינא ניתוסף עוד חיוב לבד מכתיבת ס"ת, מה שצריך כל אחד לכתוב (או לקנות) לעצמו גם משאר הספרים, כיון

א.

דברי הרא"ש, ומחלוקת הש"ך ושאר הפוסקים אי איכא חיוב כתיבת ס"ת בזה"ז גבי המצוה שנאמרה בפרשתנו (לא, יט) "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני גו", גרסינן בסנהדרין (כא, ב): אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו. וכתב ע"ז הרא"ש (הל' קטנות ריש הל' ס"ת) ד"האידינא שכותבין ספר תורה ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים, מ"ע היא על כל איש ישראל. . לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושי' להגות בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת ספר תורה היא ללמוד בה. . הם הם הספרים שאדם מצווה לכתבם". ומשמעות דבריו נראה, דבזמן הזה מתקיים החיוב רק במה

שיכתוב לבדו. ועוד זאת, דמצינו⁴ בנוגע לנכס השייך לציבור שאין בזה חלק קנוי לכל אחד ואחד, דאחר שנעשה קנוי לכל הציבור אינו כמו נכס של שותפין שיש לכ"א חלק בו, אלא הוא גדר בעלות חדשה דכל הציבור יחדיו, ולכן אמרו (ראש השנה ז, רע"ב. וש"נ) דיחיד המקנה דבר לציבור בקדשים וכו' צריך שימסרנו לציבור "יפה יפה" ולא ישאיר לעצמו חלקו בזה.

אמנם, בנוגע לדין אתרוג דצ"ל "משלכם", נפסק (שו"ע או"ח סתרנ"ח ס"ז) דאין יוצאין באתרוג של שותפין אלא צ"ל "כולו שלו" (לשון הרשב"ם ב"ב קלז, ב"ד י"א, ואעפ"כ "נוהגין במקום שאין אתרוג מצוי שכל הקהל קונים אתרוג בשותפות . . . מפני שכיון שקנאהו לצאת בו מסתמא הוא כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי שנוטלו לצאת בו על מנת שיחזירוהו להם" (או"ח שם ס"ט). היינו דכיון שכוונת כל הקהל בקניית האתרוג הוא ע"מ לקיים המצוה שציוותה תורה בדרך המועלת לקיים המצוה, בודאי מתכוין כל אחד להקנות חלקו לכל מי שיצטרך, וא"כ כל מי שיטול האתרוג קונה מכולם האתרוג לעצמו (ע"מ להחזירו אח"כ), ובזה נעשה "כולו שלו".

ועפ"ז ה' נראה לבאר גם בנדו"ד, דזהו שנתכוין הרא"ש בדבריו, שכיון שבזמן הזה מצינו מי שכותבין ס"ת עבור כל הקהל, וזהו

שטעם המצוה הוא מצד "ולמדה". וכ"כ כמה פוסקים אחר זמן הש"ך¹. ועפ"ז תימה גדולה מה שלא מצינו בכל ישראל שמיד בהתחייב בעול המצוות² יכתוב כל אחד ספר תורה לעצמו. וצ"ע טובא, איך יוצאין ידי המצוה בזה"ז.

והנראה לומר בביאור כוונת הרא"ש במה שהדגיש המנהג לקנות ס"ת לכל הציבור, דאין כוונתו רק שישנם יחידים המקיימים כתיבת ס"ת ומניחין הספר בבתי כנסיות, אלא דבזה ר"ל שהאידינא אף שישנו להחייב דכתיבת ספר תורה על כל אחד, מ"מ, מתקיים זה עצמו במה שכותבין ספר תורה המיוחד לכל הציבור (מלבד מה שיש יחידים הכותבים ומניחין בבתי כנסיות), כמשי"ת להלן.

ב.

ביאר קיום המצוה בזה"ז כגדר אתרוג של ציבור, ויקשה ע"ז דהכא בעינן מעשה כתיבה

הנה, בהשקפה ראשונה נראה שאין שייך כלל לצאת בספר הנכתב ע"י הקהל, דהא אפילו בספר של שותפין כבר הוכיחו בכמה ספרים³, דאין יוצאין בו י"ח מצוה זו, אלא צריך כל אחד

(1) ראה שאגת אר"י ס' לו. ברכי יוסף ליו"ד שם שו"ת חת"ס יו"ד סרנ"ד. ועוד.

(2) במנ"ח מצוה תריג (קרוב לסופה) שלהסברא שהמצוה היא כתיבה לחוד (ולא – ללמוד בה), לא נקרא ביטול מ"ע עד שימות ולא יכתוב ס"ת (וראה דעת קדושים לסי' ער סק"ד). אבל [נוסף לזה שנפסק הדען בשו"ע כדעת הרא"ש שהמצוה היא ללמוד בה (שלכן חייבים האידינא בכתיבת חומשי תורה כו'), כנ"ל – הרי] גם לידידי לא קיים המצוה עד שיכתוב.

(3) ראה ח"י רעק"א ופתחי תשובה (סק"א) ליו"ד שם. יסודי ישורון ח"ב ע' צב.

(4) ראה המובא בפתחי תשובה ליו"ד שם סק"ג. יסודי ישורון שם עמ' צ. עמ' קמו. לקמן הערה 8. וכבר דשו בה רבים.

ראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב וס"ד. ועוד. לקו"ש ח"ח ע' 112. חל"ג ע' 110. ועייג"כ בנוגע לנדו"ד – ס"ת – מפענח צפונות (פ"א ס"ה. וש"נ) שלהרגצובי לא שייך ב"י קנין ליחיד מכיון שהוא דבר שבקדושה.

(5) וראה שד"ח כללים מע' הלמ"ד כלל קמא אות נא.

בבעלותו בדיני קניינים.

ג.

קיום מצות הכתיבה ע"י תנאי בית דין להיות הכתיבה בשליחות כל אחד

ויש לומר באופן מחודש, דבנדו"ד איכא גדר חדש, מה שמצינו (כתובות קו, ב. ושל"נ) גבי קדשים שהקדישו למקדש, ד"לב בית דין מתנה עליהן" שיוכלו להשתנות מקדושת הגוף לקדושת ממון וכו'. ועד"ז בדין ס"ת אפשר לומר, דהטעם מה שלכל אחד נחשב כספר שלו, אינו ע"י כוונת כל אדם מן הקהל, אלא ע"י כוונת ראשי הציבור, "בית דין"⁸.

וכיון שהדבר תלוי בכוונת ב"ד, יש לומר דכוונתם מועלת לא רק להיות הספר קנוי לכל אחד, אלא אף שבשעת כתיבת הספר נעשה הדבר ע"י ראשי הציבור עבור כל אחד מאנשי הקהל⁹,

(7) וראה שד"ח שצויין בהערה 5, דמה שיוצאין באתרוג הקהל הוא ג"כ מטעם זה.

(8) ראה רש"י שבועות יא, א ד"ה לב: וכל מידי דציבור נותנין ב"ד לב. ולהעיר, שבספר "קובץ" לרמב"ם הל' ס"ת שם כתב, שמטעם זה יחיד המקדיש ס"ת לציבור לא אבד מצותו כי לב ב"ד מתנה שלא מסרו לציבור אלא לקרות בה. וראה גם בני יונה להל' ס"ת ער ס"א.

(9) ראה גם שו"ת קנאת סופרים (למהרש"ק) תשובה ה, להסברא שיוצאין בס"ת של שותפין כי אמרינן יש ברירה*, דבשעה זו דשותף א' נוטלו הוי כשלו כולו. . . ואף דאח"כ נתנו לחבירו הוי רק כמכרו לו. . . והשני לא הוי כקונה מן השוק כיון דס"ל יש ברירה א"כ הוברר הדבר בשעה דהוי בידו כאילו הוא כתבו מתחילה.

(* והרי זהו הטעם לפס"ד הרמ"א שהובא לקמן סעיף ד. דבאתרוג של שותפין אמרינן "אדעתא דהכי קנאוהו", כמ"ש במג"א שם סק"י (והוא מתשובות הרשב"א סי' תו וראה ר"ן בנדרים (מה, ב) דבאין בו דין חלוקה (בכה"ג דעיקרו של דבר נתברר כבר משעה ראשונה) לכו"ע אמרינן יש ברירה).

מחמת מה שא"א לכל אחד לקיים בעצמו (מפאת הממון הרב הדרוש לזה וכיו"ב), הרי בודאי מתכוין כל אחד להקנות חלקו בהספר לכל אחד מהקהל על מנת שיוכל לצאת בו חובת המצוה⁶. ולכן עדיף טפי מס"ת של שותפין, כמו באתרוג.

איברא דא"א לומר כן, דהא חילוק גדול איכא בין מצות אתרוג לנדו"ד, דבאתרוג המצוה היא הנטילה וזה מקיים כל אחד בעצמו, ורק דאיכא תנאי שיעשה מעשה נטילה זה באתרוג שהוא שלו, ולענין תנאי זה שפיר מהני מה שמקנה לו חבירו חלקו באתרוג, דבזה נעשה האתרוג שלו. משא"כ במצות ס"ת, דהחייב הוא גוף מעשה הכתיבה שיעשנו בעצמו (או ע"י סופר שהוא שלוחו), וא"כ מה יועיל זה שהקנה לו חבירו חלקו בהספר הא מיהא לא עשה זה מעשה הכתיבה, לא הוא ולא שלוחו, דהכוונה הנ"ל שישנה לכל אחד מהקהל מועיל רק לדיני בעלות, שיכול להחשב כשלו, אבל אי אפשר מצד כוונה זו להחשב כאילו כתב כל אחד ואחד הספר בעצמו.

ואע"ג דאשכחן שאפשר לצאת במצוה זו גם בקניית ספר תורה, ולא רק בכתיבתו, הא כבר כתב ע"ז הרמ"א להדיא דאם קנה ולא הגי' בו דבר בעצמו – "הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה". ומוכחא מילתא דמעשה כתיבה בעי כל אחד למיעבד, ולא סגי במה שהדבר

(6) ועד"ז בנוגע לספרים כו' (לדעת הש"ך – הובאה לעיל – שהאינדא המצוה "דוקא באלו") – שמכיון שכופין בני העיר "לקנות גם תורה שבע"פ כולה" (הל' ת"ת לרבינו הזקן פ"ד הי"ג ובקו"א שם. ושל"נ). הרי "כל הקהל נותנים חלקם" לכאור"א מהקהל בשעה לשומד בהם כדי שיוכל לקיים מצותו, או בלב ב"ד מתנה.

לקראת שבת

יט

יותר משותפין, כמושי"ת להלן דזהו גדר מצות כתיבת ס"ת – לכתוב באופן שיכול לקיים בו "ולמדה".

ומה שאין צריך להתנות בפירוש אצל הסופר, שיכתוב בשליחות כל אחד, ג"כ מובן הוא – דהא מצינו שתנאי בי"ד מועיל גם אם עושה המעשה בשליחות הבי"ד לא ידע כלל הכוונה שנתכוונו בי"ד בזה¹², כמו ששה דברים שצריך לכונן בשעת הקרבת הקרבן, ד"אף מי שלא הי' בליבו לשם אחת מכל אלו, כשר שתנאי בי"ד הוא" (זבחים ב, ב).

ואין זה כס"ת של שותפין, דבס"ת של שותפין לא יועיל אף אם תהי' בדעתם להקנות זל"ז, דהא אי אפשר לידע מתחילה מתי יקיימו הלימוד והקריאה בספר שיוכלו להתנות ע"ז בדעתם מתי יהי' שייך כולו לכל אחד מהם. משא"כ בתנאי שהוא ע"י הקהל, אין צריך כלל שיהי' תנאי מפורש כנ"ל, וא"כ אין צריך גם שידעו ברור מתחילה באיזה זמן יקיים כל אחד ה"ולמדה" (כנ"ל בדיני קרבנות שכוונת בי"ד מועלת גם כשאין ידועה הכוונה בבירור למי שנעשתה בשבילו), אלא הוא בדרך ממילא מתנאי בי"ד, שבזמן שיעלה לקרות בהספר ייעשה "שלו", ואז לכשמקיים "ולמדה" הרי הוא לומד בספר תורה השייך לו ושנכתב בשליחותו.

ועוד יש להרחיק ע"פ חידוש זה נפקותא להלכה, במי שנולד אחר שכתבו כבר הספר (דתנאי שעשו בי"ד בזמן הכתיבה אינו יכול לחול עליהם), שכיון שמחוייבים מזמן לזמן

שתהי' הכתיבה בשליחותו¹⁰, ושוב הוי כאילו כתבו הוא עצמו. וכיון שהספר מונח בבתי כנסיות, שיכולין כל אחד לעלות ולקרות בו, הרי בזה נחשב שכתבו כל אחד ספר לעצמו באופן שיכול לקיים בו "ולמדה"¹¹ (ובזה מועיל

10) ואף שלהסברא שאין יוצאין בשל שותפות ה"ז משום שצ"ל "כולו שלו" (כבאתרוג) – יש לומר* בכמה אופנים, ומהם:

(א) מצד "לב ב"ד מתנה" ה"ז כאילו נכתבה עבור כאו"א מהציבור בפ"ע. ולהעיר מהחילוק בין ירושה לשותפות (בכורות נו, ב ובפרש"י ד"ה וכשחייבין).

(ב) עוד מקום לומר חידוש אבל בסברא חזקה: "כתבו" ה"ז בדוגמת "ולמדה". וכשם ש"ולמדה", הרי החיוב הוא על כאו"א, אבל אפשר ואדרבא משובח בדיבור חברים, עד"ז גם כשרבים (ברוב עם – הדרת הס"ת) עושים שליח אחד לכתיבה. ועכ"פ מקויים באופן דלכתחילה.

וי"ל רמז לכ"ז – מ"ת הי' באופן כזה: תיכף נעשית התורה "מאורסה" של כאו"א בפ"ע (שלכן מותר ללמדה, משא"כ עכו"ם – סנהדרין נט, רע"א), נוסף על שניתנה "מורשה קהלת יעקב".

[ועד"ז מצינו בסוכה: כל ישראל ראוין לישב בסוכה אחת (סוכה כז, ב), ולכאו"א – ג' דפנות כו' בפ"ע.

(משא"כ בקרבן תמיד, דחלק כאו"א נפרד – ראה מפענח צפונות ולקו"ש שנסמנו בהערה 4. וש"נ)].

11) ואף שהטעם שהלוקח ס"ת הוי כחוטף מן השוק הוא משום דלא טרח בה (נמוק"י להלכות קטנות שם, ועוד), והרי גם כאן לא טרח בה [ובמשנת חכמים (קונטרס על מ"ע שבספר אהבה) כתב מטעם זה שהכותב ס"ת לחבירו בלי ידיעתו אין חבירו יוצא בה מכיון שלא טרח בה כלל] –

– שאני בנדוד, שע"י "לב ב"ד מתנה" ה"ז כאילו הוא "שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת", שיוצא בזה לכל הדיעות, כפסק הרמ"א יו"ד שם.

(* גם להדיעות שלא אמרין בזה יש ברירה (ראה מג"א או"ח סתני"ח סק"י ש"טוב להכריז שיתן כל אחד חלקו לחבירו במתנה", ולא לסמוך על הדיעות דיש ברירה).

12) ראה ריטב"א שבועות יא, א. רמ"א או"ח סקנ"ד ס"ח, יו"ד סרנ"ט ס"ב. ועוד.

דכיון שבזמן הזה ישנם ריבוי ספרים שיכולים ללמוד בהם מלבד ספרי תורה, לכן נשתנה גדר הדין ממה שהי' בדורות הראשונים, דבדורות הראשונים שעיקר הלימוד הי' בכל הזמן מתוך הס"ת עצמו¹⁴, היו מוכרחין כל אחד שיהי' קנוי לו לבדו כל הזמן הס"ת ואזי יוכל להיות אצלו "ולמדה", דהרי כל אדם הי' מקיים ה"ולמדה" בכל יום מתוך ספר התורה שלו, ולזה מוכרח הוא בספר תורה פרטי. אמנם בזמן הזה, כבר ידוע לנו מראש ומקדם שקיום ה"ולמדה" בהספר תורה עצמו¹⁵ לא יהי' אלא בעת שעולין וקורין בו בבתי כנסיות¹⁶, כמו שהדגיש הרא"ש,

14 ע"פ המבואר בפנים מובן ג"כ שאין קושיא (על הביאור שבפנים) מסוגיות הגמ' בנדרים (מת, א ובפרש"י) ב"ב (מג, א) דמשמע שם ס"ת של עיר אינה בשביל לצאת בה ידי כתיבת ס"ת כ"א רק "לשמיעה קאיי" (ב"ב שם), ולכן אפשר לכתוב חלקו לנשיא (נדרים שם) [וכמו שהביאו אחרונים ראי' משם שאין יוצאים בס"ת של שותפות] –

כי (נוסף לזה שבכמה אחרונים דחו הראי' מסוגיות הנ"ל, הרי) בדורות הראשונים שלמדו בס"ת לא יצאו בשל שותפות מכיון שצ"ל תח"י תמיד (להדיעות הנ"ל הערה 13). וראה גם יומא (ע, א) סוטה (מא, א) – "כל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו כו".

15 אף שגם האידנא יש לימוד (לכא"א) בס"ת – ט"ז (סק"ב) ומג"א (סק"א) או"ח סרפ"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"ד. – וצע"ג (שלמרות השו"ע) לא ראינו זה רק בעליה לתורה (רק בארז"ל וכו') – שהי' מעביר הסדרה בס"ת – ש' הכוונות סדר שבת ענין ליל ו'. פע"ח ש' הנהגת הלימוד. שיי"ח פ"ג). ובדבר הרגיל כיו"ב בכל ע"ש גם לא ראינו ראי' (שד"ח כללים מע' ל כלל עז. וש"נ).

16 בב"י לטיו"ד שם (בסופו) "אבל לכתוב ס"ת לקרות בו הוא ובניו (ולא – רק בבית הכנסת) פשיטא דגם האידנא זהו עיקר קיום מ"ע שהרי הוא נוהג בו כמו שהיו נוהגים בדורות הראשונים". אבל נוסף לזה שגם לדבריו כתיבת ס"ת כדי לקרות בה ברבים היא ג"כ קיום מצוה, הרי מכיון שכבר נהגו ישראל שלא

להגי' הספרים שבבתי הכנסיות, הנה הגהה זו יכול להיות עלי' תנאי הציבור שתיעשה בשליחות אלו, ו"כל המגי' ס"ת ואפילו אות אחת הרי הוא כאילו כתב כולו" (מנחות ל, א).

ד.

עפכ"ז יבאר שפיר מה שהאידנא נשתנה דין הכתיבה מצד אופן הלימוד בס"ת בזה"ז
אבל עדיין צ"ע בכל זה, דהא במצות ספר תורה, כיון שגדר המצוה הוא כנ"ל על מנת ללמוד בהספר, מובן שהחיוב שנתכוונה תורה הוא שצריך להיות לכל אחד ספר השייך אליו בכל עת, שבזה יוכל תמיד ללמוד בו לכשיחפוץ. וא"כ, אין שייך לכאורה כל התנאי הנ"ל, דבשלימא במקום שצריך להיות שלו רק לרגע אחד, כמו בנטילת אתרוג, שפיר אפשר שיהי' תנאי דבזמן שמקיים כל אחד הנטילה הנה אז מקנים לו האתרוג כל אחד משאר הקהל לאותם רגעים, ולאחר שמקיים המצוה יחזירנו הוא ויִקנה חלקו ביחד עם שאר הקהל עבור מי שיקיימנה אחריו (ואף באתרוג של שותפיו, אם יתכוונו לעשות כן שיהי' לגמרי של אחד מהן לרגע אחד יוכל הלה לצאת בו (רמ"א שם), וכבר חילקו באחרונים¹³ כעין זה בין אתרוג לס"ת). משא"כ בנדו"ד, כיון שעל כרחך גדר החיוב שנתכוונה תורה בתחילה הוא שיהי' הספר שייך לו תמיד, איך אפשר שיועיל התנאי להיות הספר שייך באותו הרגע לכל אחד ואחד באופן ששייך רק אליו (ולא יהי' ס"ת של שותפיו).

ויש לומר דזהו שנתכוין הרא"ש בדבריו,

13 ראה פתחי תשובה שבהערה 3. שו"ת קנאת סופרים תשובה ב, ד-ו. ועוד.

לקראת שבת

כא

שמ"מ לא יקיים בו "ולמדה" אלא כשיקראו לעלות לתורה בבית הכנסת, ולפיכך בזה סגי שבאותו הזמן שעולה לתורה ומקיים ה"ולמדה" יהי' התנאי מועיל להיות הס"ת שלו.

ומעתה על כרחך צריך לומר דאינו מחוייב שיהי' הס"ת תחת ידו בכל עת ובכל שעה¹⁷ כיון

ללמוד בס"ת (וראה פרישה שם (סק"ח) שלא "לזלזל בכבוד ס"ת", א"כ האידנא קרייתה ברבים זוהי עיקר מצותה. וראה לבוש יו"ד שם ס"ב: וחייבים לכותבה לקרות בה ברבים (אבל ראה הערה הקודמת).

שהוא כתב שמשו"ז האידנא לא הוי המצוה שכ"א יכתוב ס"ת לעצמו, ומספיק זה שיש להציבור ס"ת א' לקרות בה.

(17) ראה עד"ז שו"ת נפש חי' יו"ד סי' עה (אלא

תורת היים

מכתבי קודש

חינוך תשב"ר

כשהעמידו בורא עולם על חלק היפה שפרנסתו תהי' ע"י עסק בחינוך צריך להודות על זה בכל יום

...נפלאתי לתוכנו של מכתבו הארוך לפי ערך, ובכל עמוד ועמוד שקראתי הלאה גדלה תמיהתי יותר ויותר, כי בודאי מאמין הוא בהשי"ת, ובמילא יודע שהתורה והמצות הם הצנורות והכלים לקבלת ברכת השי"ת בהמצטרך לאדם ולב"ב שיחיו, וכשהצליחו בורא עולם והעמידו על חלק היפה שגם פרנסתו בגשמיות תומשך לו ע"י עסק בחינוך על טהרת הקדש, היינו בקירוב לבם של בני ובנות ישראל, שצריך הוא להודות על זה בכל יום ויום, הנה תמורת וחילוף זה מביט על כל הענין כאילו עושה בזה טובה [למנהלי המוסד] . . וכאילו זהו ענינם הפרטי או שהתלמידים והתלמידות הם בניהם ועל אחריותם, ובמילא מהיכי תיתי, אם יספיקו לו המשכורת בעתו ובזמנו . . אזי בחסדו הגדול יענה לבקשתם וילמוד עם התלמידים.

...[עוד כותב במכתבו] אודות חיכוכים בין חברי הנהלה. [הנה] בין אם ישנם בין אם אינם אין זה נוגע בהנ"ל כלל, כיון שקירוב לב תלמידיו עד עתה לאבינו שבשמים ה"ז זכותו והצלחתו הן בגשמיות והן ברוחניות וגם הצלחת ב"ב שיחיו, ולולא שהי' נצרכים לפרנסה הרי בכלל אי ברור מי צריך לשלם למי אם הוא להנהלת [המוסד] בעד האפשרויות שנותנים לו להשתתף במוסד . . ומכין את הדרך לביאת משיח צדקנו ע"י הוספת אור בעולם בהבל פיהו של תשב"ר או [הנהלת המוסד] צריכה לשלם לו, אלא שכנראה באם לא הי' נצרך לפרנסה ספק אם הי' עוסק בענין זה, הרי מסבב הסיבות סיבב שהוא יתן זמנו ומרצו, והם יהיו הממוצעים בין הקב"ה הזן ומפרנס את הכל ובינו ובין ב"ב, ועדיין אינני יודע אם ימצא ממוצעים יותר טובים יותר יראי שמים ויותר חרדים לדבר ה' כו'.

והנה כבר ידוע פירוש כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע על הכתוב ריוח והצלחה יעמוד ליהודים ממקום אחר, בין כך ובין כך אלא שאת ובית אביך תאבדו הזכות דמצוה זו; וגם בנדון דידן כן הוא שבטוח

לקראת שבת

כג

הנני . . אשר המוסדות . . יצליחו ויתפתחו והילדים ימשיכו לקבל חנוך חרדי . . והספק הוא רק אם יהי' הזכות על ידו, או שעדיין לא זכה לזה, וימציא השי"ת במקומו איש הטוב בעיניו לזכותו בהצלת נפשות בני ישראל.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תתט)

גם את"ל שצודק בטענותיו אי' ההגיון שיסבלו מזה התלמידים

מאשר אני קבלת מכתביו . . ובקבלי אותם נזכרתי במרז"ל "טובי' חטא וזיגוד מנגוד", שהוא הד לתוכן מכתבו, שאף אם תמצא לומר שצודק הוא במאה אחוז בטענותיו . . הרי בכל אופן המסקנא מזה שלכן איננו משתף פעולה עמהם או איננו עובד במרץ המוכרח, הרי הסובלים מזה הם התלמידים והתלמידות והמורים . . ואי' ההגיון הישר שבדבר.

וכמו במרז"ל הנ"ל הנה אין הכוונה להצדיק בזה את טובי' אלא להעמיד הדברים על תכנם, שאף שכפי המדה האפשרית צריך להשתדל שטובי' יחדול מלחטוא, הרי פשוט הדבר שאין כל מקום להלקות את זיגוד. והנמשל מובן...

וברצוני בזה רק להדגיש הנקודה . . שבטוח אני שסו"ס יסולקו כל החובות, ואף שמבין אני שקשה לחכות, אבל כמו שכתבתי גם אז הנני כופל: ישראל שהם מאמינים בני מאמינים . . הרי משכורת העבודה אינה רק ההמחאה . . שגם זה ישולם סוף כל סוף, אלא גם בני חיי ומזוני רויח, היינו שתשרה הברכה בהמזונות, שזה עולה כמה פעמים ככה על שוויון של ההמחאה. והאריכות בודאי אך למותר.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תתס)

בחינוך נוגע לא רק הידיעות אלא ג"כ ההתמסרות

בנוגע לשאלתם שיש מורים כאלו אשר יש חשש שאינם מתאימים לתפקידם, הרי כבר ידוע פסק תורתנו שבלמוד תלמידים צריכים להתחשב עם תועלת התלמידים, ובכלל תועלת הרבים דוחה תועלת היחיד. אלא שבזה יש להביא בחשבון שבחינוך נוגע לא רק הידיעות אלא ג"כ ההתמסרות, ובישוב דעת ע"ד מורה פלוני או פלוני יש לעשות סה"כ משניהם גם יחד ואח"כ להחליט.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תתסה)

מועד קבוע ללימוד חסידות

ובזה הנני בא לידידינו אנ"ש ש'י' לקבוע בעזרתו ית' בכל מקום מושב אנ"ש ש'י' את היום השלישי בשבוע משעה השמינית בערב מועד קבוע ללימוד חסידות מבלי התחשב עם מספר הלומדים, וכמאמר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרוי' ביניהם כו' ומנין אפילו חמשה כו' שלשה כו' שנים כו' ומנין אפילו אחד שנא' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך.

אי אפשר לחסידים בלא חסידות

ב"ה, ג', כ"ו אלול, ג' דסליחות, תרפ"ט

כשם שאי אפשר לחסידות בלא חסידים, כך אי אפשר לחסידים בלא חסידות.

הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק [הרש"ב] זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע באגרת הצואה הק' מצוה ומפקד אותי ואנ"ש ש'י' ליסד בעזרתו ית' בכל מושב ומושב מאנ"ש ש'י' חברות לומדי חסידות במקום קבוע ובזמן קבוע.

ובזה הנני בא לידידינו אנ"ש ש'י' לקבוע בעזרתו ית' בכל מקום מושב אנ"ש ש'י' את היום השלישי בשבוע משעה השמינית בערב מועד קבוע ללימוד חסידות מבלי התחשב עם מספר הלומדים, וכמאמר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרוי' ביניהם כו' ומנין אפילו חמשה כו' שלשה כו' שנים כו' ומנין אפילו אחד שנא' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך.

לקראת שבת

כה

זכרו צור חוצבתם, ודאגו לטובת יוצאי חלציכם

חסידים בני חסידים זכרו צור חוצבתם, וקבלו עליכם לקיים את הצווי והאזהרה הנמרצה פקודת קדש הקדשים אשר בארצות החיים כאמור.

חסידים! דעו אשר בקיום הפקודה האמורה תלוי עליוי נשמת אבותיכם החסידים נ"ע, גורל חייכם בארצות חיי אור וחיות בעבודה שבלב בלימוד התורה ובקיום המצות, וגורל בניכם ובני בניכם יחיו. כי המוסר ונותן נפשו להתקשר באילנא דחיי מובטח לו כי אור זכות קדש הקדשים יאהיל עליו ועל יוצאי חלציו לטוב לו כל הימים.

חסידים! עמדו על נפשכם ודאגו לטובת יוצאי חלציכם יחיו. ואני תפלה כי תתעורר זכות אבותיכם החסידים נ"ע ותקבלו את הפקודה האמורה בשמחה לקיימה ברצון וחפץ פנימי לטוב להם נ"ע, ותבדלו לחיים טובים וארוכים ונעימים לכם לבניכם ולבני בניכם יחיו.

מקום הלימוד יהי' בבית הכנסת. הלימוד יהי' באיזה ספר או כתב אשר יבחרו ללמד, ולימוד פרק תניא הוא בחיוב. זמן הלימוד יהי' לא פחות משעה והמוסיף יוסיפו לו ברבה וכל טוב.

הנני מברך את כאו"א מאנ"ש, אותו, זרעו זרע זרעו

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל אחינו לטובה ולברכה הנני מברך את כאו"א מאנ"ש, אותו, ביתו זרעו זרעו יחיו בתוך כאחב"י שי' בשנה טובה ומתוקה בגו"ר, שנה אשר בה ירים השי"ת קרן התורה והעבודה שבלב קרן אנ"ש וקרן כאחב"י שי'.

כל אחד מאנ"ש יפרסם מכתבי זה בין מכיריו ומיודעיו מאנ"ש שי' ויעוררו על כל האמור בזה. וכל המקבלים עליהם בל"נ הצווי האזהרה והפקודה האמורה יכתבו לי שמם וכתובתם, שם ביהכ"נ"ס וכתובתו.

ויקבלו החיים והשלום והברכה מאדון השלום כאו"נ וידידם עוז הדורש שלומם טובם והצלחתם בניהם ובני בניהם בגו"ר והמברכם בכתיבה וחתימה טובה ובגמר חתימה טובה.

(אגרות-קודש ח"ב עמ' רב ואילך)

